

egy falépcsőn lehetett feljutni a pillérre, ahonnan a felsővár megközelíthető volt.

Elkezdtek az úgynevezett laktanyaszárnyba foglalt korábbi, K felé nyitott kapuépítmény részleges feltárását, ennek során gerendafészek formájában azonosítható volt az egykori első emeleti szint, valamint a kapuépítmény D felé nyíló ajtaja. Korábbi megfigyeléseink alapján egyelőre úgy feltételezzük, hogy a kapuépítményt az úgynevezett laktanyaszárny kialakításával egy időben, csak a 16. században töltötték fel, részben bontási omladékkal. Ebből a rétegből Antal Antonio aquileiai pátriárka 1402–1411 között vert ezüstpénze került elő, mely azonban a laktanyaszárny pontosabb keltezéséhez nem sok támpontot ad.

A felsővár ÉK-i falszorosában részben kihordtuk a vár utolsó, változó (0,5–2,8 m) vastagságú pusztulási omladékát, de a járósíntet, mely 2–3 m-rel mélyebben is lehet, nem értük el.

Munkatárs: Kupovics Renáta régészhallgató.

FÜLÖP ANDRÁS – LÁSZLÓ CSABA

101. Dombóvár, Bezerédj utca 75.

(Tolna megye) B

2006. május 25-én helyszíni szemlét végeztem tulajdonosi bejelentés nyomán. A leletbejelentő házuk átalakítása, újabb szoba hozzátoldása során edénytöredékekre lett figyelmes a régi melléképületük alapjainak kiszedésekor és mélyítések. Az egyik edénytöredékben égett emberi csontokat találtak. Az összegyűjtött edénytöredékek között egy osztott füles töredék egyértelműen a bronzkor elejére keltezte a leleteket. A töredékek között több edény – urna, korsó – volt. Egy vastagabb falú fenéktöredéken maroknyi kalcinálódott csont volt látható. Az alap aljába mintegy 25 cm-re mélyedő folt bontása során kisebb-nagyobb kora bronzkori töredékek és kalcinált csonttöredékek kerültek elő. A világosabb, löszös altalaj tetejébe mélyedő gödör alja felett mintegy 10 cm-re háromujnyi vastag edénytöredéket eredeti helyén találtunk meg. A kerek, ívelt aljú sírgödört kibontottuk, dokumentáltuk, a leleteket a szekszárdi múzeumba szállítottuk. A lelőhely minden bizonnyal egy kora bronzkori urnatemetőhöz tartozó sír lehet. Valószínű, hogy az alapárkok oldalfalában megfigyelhetően 60–80 cm mélységig hatoló bolygatások már korábban is érinthettek sírokat, s ez a továbbiakban is várható.

SZABÓ GÉZA

102. Domony, temető

(Pest megye) B, Á

Domonyban, a régi temetőtől D-re található egy kis-méretű, árokkal övezett földvár. Ez a domb a Galga árteréből erősen kiemelkedik (tszfm. 130 m, rel. mag. kb. 10 m); régebbi légi fotókon még jól látható, hogy a lakóterületet eredetileg körbevette a sáncárok. A földvár

Ny-i oldalán volt a Flóra-major, ill. a tsz. Az 1980-as években végzett terepbejárásaim során a földvár területén és attól D-re Árpád-kori és bronzkori cserepeket találtam. A tsz-majornál, az épületek között elsősorban bronzkori cserepek voltak. Amióta a tsz nem működik, és az egykori épületeket is lebontották, elbozotosodott az egész domb, 1,5–2 m magas lágyszárú és fás bokrok, bozót teszi átláthatatlanná a területet.

2004-ben védetté nyilvánították a földvárat és közvetlen környékét. 2006. június 9–19. között szondázó ásatást végeztem a Pest megyei várak kutatási programja keretében, OTKA pályázati pénzből.

A földvár középvonalában egy Ny–K-i irányú, 1 m széles, 24,5 m hosszú kutatóárokot jelöltem ki. Az árok Ny-i vége metszette az egykori sáncárok Ny-i szakaszát. A középső és K-i része a lakóterületen volt. A sáncárok K-i szakaszát már nem érintette a kutatóárok. A sáncárok Ny-i szakasza eredetileg 330 cm mély, és 11 m széles volt. Pontos mélységét nem tudtam megállapítani, mivel egykor beleásták egy bronzkori objektumba. Felső szakaszán csak a K-i oldal bontakozott ki egyértelműen; a Ny-i oldalát erősen megbolygatták a tsz-időkben ásott gödrök. Az árok betöltése sötétbarna, igen enyhén patic- és faszénzemcsés, kevés bronzkori és Árpád-kori cseréppel, 1-2 állatcsonttal.

A lakóterületen humusznak és középkori objektumoknak nem volt nyomuk. Feltehetően a korábbi szántásokkal lekoptatták az egykori felszínt. Erre utal az is, hogy a sáncároknak is csak a Ny-i félköríve látható, a Galga felől már teljesen betöltődött. A sáncárokkal övezett területen már csupán 2 őskori (egy bronzkori hatvani kultúrára, egy leletmentes, és csak feltételeesen őskori) gödör nyomait találtuk meg.

MIKLÓS ZSUZSA

103. Drávatamási, Kenderáztató, Dráva-meder

(Somogy megye) Tő, Ú

2006. augusztus 14–25. között víz alatti régészeti felderítést és szondázást végeztünk a lelőhelynél, ahol korábban bődönhajók csoportját találtuk a folyómederben. Célunk a lelőhely kiterjedésének, szerkezetének, korának és funkciójának meghatározása volt. Valamint szerettük volna megkezdeni a hajók felmérését. Első lépésben szonaras felderítést végeztünk (C. Dworsky, VIAS Vienna Institute for Archaeological Science), mely kimutatta, hogy a korábban megfigyelt koncentrációtól lefelé (K-re), illetve a horvát part előtt is találhatóak objektumok.

A víz alatti felderítés során lokalizáltuk, és azonosítószámmal láttuk el az egyes hajókat. A számozás azért volt fontos, mivel a korlátozott látótávolság és a hajók koncentrált elhelyezkedése miatt könnyű eltévedni a lelőhelyen. Ezzel a munkával párhuzamosan elkészítettük a lelőhely vázlatos alaprajzát. Megállapítottuk, hogy a 2005-ben megfigyelt fő koncentráció nagyobb a feltételezetténél, továbbá folyásirányban felfelé és lefelé

további hajók is találhatóak. A magyar oldalon 25, a horvát oldalon 2 bődönhajót azonosítottunk. Rajtuk kívül két nyolcszögletű keresztmetszetű, több méter hosszú (végüket az üledék betakarta) gerendát is találtunk. Ezek oldaliban lyukakat figyeltünk meg több sorban. A gerendák malomkerék tengelyek lehettek. A 26. sz. hajó alatt, illetve mögötte egy hatalmas, téglalap keresztmetszetű gerendát találtunk, melynek szélesebb lapjába szögletes és kör alakú lyukak sorát vágták. Egy helyi informátor bizonytalanul lokalizálható adata alapján a lelőhelytől 100–200 m-re K-re egy malomkövet találtak évekkel ezelőtt, kiemelni nem tudták.

Az 1–21. sz. hajók hosszát, szélességét lemértük, feljegyeztük a rajtuk található lyukakat, szegeket. A 20. sz. hajót a francia kollégák mérték fel. A mérések alapján digitális 3D modell készült a hajóról. Az ép hajók hossza 8–13,4 m közötti, átmérőjük eléri a 130 cm-t is, tölgyből készültek. A hajók többsége azonos morfológiai jellegzetességet mutat: kerek keresztmetszet, hosszú, tagolatlan, csőszerű test. Az orr V alakban emelkedik, illetve szűkül, a far nyitott. Néhány hajónál sikerült fontos építési részleteket is megfigyelni. A 3–9., 11., 15., 17. és 21. sz. hajók oldalán lyukakat találtunk. A 6., 15. és 21. sz. hajóknál a farnál körben megfigyelhető egy 2 cm mélységű, horonyszerű, lépcsős lefaragás. A lefaragástól a far felé eső 15 cm-es felületen lyukak vannak, gyakran faszeg töredék is van bennük. A 15. sz. hajó középső harmadában egy saját anyagából kihagyásos technikával kifaragott borda található, mely 20 cm széles, de csak néhány cm magas. A megfigyelt részletek és az általános jellemzők alapján a hajók legjobb párhuzama a barcsi Dráva Múzeum kertjében kiállított, Belcsa-pusztánál előkerült hajó, illetve a Sóstói Múzeumfaluban található tiszabecsi hajó.

A fentiekől eltér a 19. sz. hajó. Ez egy töredék, melynek alja egyenes, felmenő oldala L alakban csatlakozik az aljhoz. Az oldalfal csak 5–6 cm magasan van meg, egy helyen a felső részénél kovácsoltvas szöveget és egy iszkába szöveget dokumentáltunk. Ez arra utal, hogy nem egyszerű bődönhajó volt, hanem összetett, vagy kiterjesztett *monoxyl* hajó. A technika lényege, hogy több rönk elemet erősítenek össze, így nagyobb, szélesebb test alakítható ki. A technika a kései kelták idején igen elterjedt volt, de még a kései középkorból is sok példát találunk rá Európa folyóiból. A kárpát-medencében azonban ez az első példány.

A két malomkerék-tengely és az informátortól halott malomkő hajómalmokra utalnak, ezek jelenlétét bizonyítja az 1. katonai felmérés térképe is. A nagyszámú hajó és a hatalmas összekötő gerenda a sok rögzítési lyukkal viszont inkább pontonhídra utal. Természetesen nem zárható ki, hogy a hajók több időhorizonthoz tartoztak. Alternatív lehetőségként felmerülhet, hogy egy pontonhíd építéskor malmokat is szétbontottak, hogy úszótagjaikat felhasználják. 1603-ból ismerünk adatot a Drávatamásinál található török hídra. A kérdéssel korábban Rózsás Márton foglalkozott.

A leletek többsége a török korból és a 18–19. századból származik. Ki kell emelnünk a kiöntőcsöves rézkancsót, melyet 1992-ben itt találtak. 2006-ban egy török kori rézbográcsot találtunk.

A hajókból mintákat vettünk, melyek dendrokronológiája nem adott egyértelmű keltezés (több késő középkori és kora újkori dátum jött ki). Ennek oka a regionális kronológiákkal való megfeleltethetőség bizonytalansága. A Debreceni Egyetemen folyamatban lévő C14 elemzés segíthet a keltezés pontosításában.

Munkatársak: Korom Anita, Mészáros Patrícia, Fekete Csanád, Grynaeus András régészek; Krunoslav Zubčić, Igor Miholjek és Mario Jurisics prof. horvát régészek; Annie Dumont (DRASSM), Jean-Francois Mariotti (SRA Poitou-Charente) francia régészek; André Deconinc (Franciaország), Olajos Szilvia, Lengyel László és Puskás Norbert (Kékség Búvárklub), Szócs Péter (búvár, geográfus), Gajó Gusztáv és Kákis Norbert (AquaPro, víz alatti filmezés).

TÓTH JÁNOS ATTILA

104. Dunaföldvár határa

(Tolna megye) I, Ró

2006. március 21-én helyszíni szemlét ill. leletazonosítást végeztem a település több pontján.

Alsó-Homoki-dűlő: A Menyhei-kert lelőhelytől Ny-ra, az út déli felén fekvő szőlőkben, egy határozott kiemelkedés tetején hasonló, apró kavicsos rész találtam (I.). Ettől Ny-ra, egy É–D irányú dombháton lakossági bejelentés szerint régebben terra sigillata töredékek és embercsontok kerültek elő, amelyek talán római temetőt jeleznek. A szántatlan terület Ny-i oldalán egyetlen emberi agykoponya-töredéket sikerült gyűjteni (II.).

Menyhei-kert: A Németkérre vezető út É-i felén, közvetlenül a vasút Ny-i oldalán fekvő szántásban nagyjából DK–ÉNy-i irányban kavicsos sávot figyeltem meg; néhány négyzetméteren nagyobb, néhány kilós kövek is láthatók voltak. Rajta vagy közelében semmiféle régészeti lelet nem volt. Felvethető, hogy a kavicsos sáv római kori út alapozásának a maradványa.

Templom u. 10.: A ház falában faragott római kőtöredéket találtak, amely most a folyosón áll. A 68×38×31 cm-es kő (aedicula részlete?) két oldala lenagyolt, előlapján összekulcsolt lábú alak (Attis?) deréktől lefelé eső része, másik oldalán pedig szőlőlevél ill. fürt látható.

Templom u. 12.: Az udvaron a Dunából előkerült, timpanon alakú római kő saroktöredékét fotóztam le.

K. NÉMETH ANDRÁS

105. Dunaföldvár, 6. sz. út rehabilitáció

(Tolna megye) Ró

2006. szeptember és november között régészeti szakfelügyeletet tartottam a 6. sz. út rehabilitációs munkálatainál. Szeptember 26-án a 86. km-szelvényben a K-i